

Nieuwsbrief
nr. 14 / december 2023

Beste Vrienden,

Zo ongeveer aan de vooravond van Kerstmis ontvangt u deze laatste nieuwsbrief van 2023. In de eerste plaats dank aan degenen onder u die al een donatie voor de kruiswegstaties hebben verricht (zie vorige nieuwsbrief). Inmiddels zijn er donaties ontvangen voor in totaal 5 kruiswegstaties. We hopen voor het Gerlachus Octaaf met uw hulp nog enkele extra staties toe te kunnen voegen, zodat we op koers blijven om op Goede Vrijdag 2024 de kruisweg in St. Gerlach te kunnen tonen. U kunt helpen door één (of meer) van de 15 staties te adopteren door een bedrag van EUR 300 (per statie) over te maken op rekeningnummer **NL16INGB 0007 5815 43** van Vrienden van St. Gerlach onder vermelding van "Statie Kruiswegpark". U krijgt van ons dan een attentie retour. Vanwege de vele regen hebben we het kruiswegparkje overigens nog niet kunnen omspitten en gereed kunnen maken voor de aanleg van paden, maar we verwachten dat later deze maand of begin januari alsnog te kunnen doen.

In deze nieuwsbrief vieren we samen met St. Gerlach al een beetje Kerst, ook al zitten we nog midden in de Advent. We verkenden de ondergrondse Sibbergroeve aan de vooravond van de nachtmis om te zien of één van de tekeningen St. Gerlach voorstelt. We zijn er nog niet helemaal uit... Uiteraard kunt u ook in het heiligdom van de Gerlachusparochie in Houthem Kerst vieren. Verder in deze nieuwsbrief informatie over de onlangs ingestelde klankbordgroep, die met ons meedenkt over onze activiteiten, en informatie over het Gerlachus Octaaf dat begin januari 2024 opnieuw in de Gerlachus parochie gevierd zal worden. We wensen u alvast een zalig Kerstmis toe en een zalig 2024 en zien u allicht met Kerst of bij het Octaaf!

Met vriendelijke groet,

Stichting Vrienden van St. Gerlach

Kerstmis met de “ondergrondse Gerlach” (I)

Het is bekend dat kluizenaars van oudsher een voorkeur hebben voor holen en spelonken. Gerard Dou heeft in de 17e eeuw herhaaldelijk kluizenaars in zo een omgeving geschilderd. En ook van de H. Benedictus van Nursia is bekend dat hij op 20-jarige leeftijd Rome ontvluchtte en zich drie jaar lang terugtrok in de eenzaamheid van een grot. Zijn kleding was een haren hemd en een vriend bracht hem eten, dat hij in een mandje naar beneden liet zakken. Zijn grot in Subiaco is nu een pelgrimsoord. Kluizenaressen bouwden hun eigen “grot” door zich in te laten metselen in een kamer in een kerk. Van diverse Maastrichtse kerken is bekend dat er vrouwelijke kluizenaars (reclusen) op die wijze gewoond hebben. Ook de in 1125 overleden moeder van de familie der heren van Valkenburg, Guda, leefde als recluse en wel in de Jacobskerk in Luik, waar haar grafsteen in de klokkentoren nog steeds te zien is.

Ook in Zuid-Limburg leefden kluizenaars in grotten, zoals in de nabij Houthem gelegen Bemelerberg en in de Zonneberg op St. Pieter-Maastricht. In de kerk van Bemelen zijn diverse van deze kluizenaars begraven. St Gerlach zocht de eenzaamheid van de grot op in zijn holle eik en er schijnen zelfs kluizenaars te zijn geweest die leefden in een groot vogelnest in een zware boom.

Links: kluis in Bemelen.

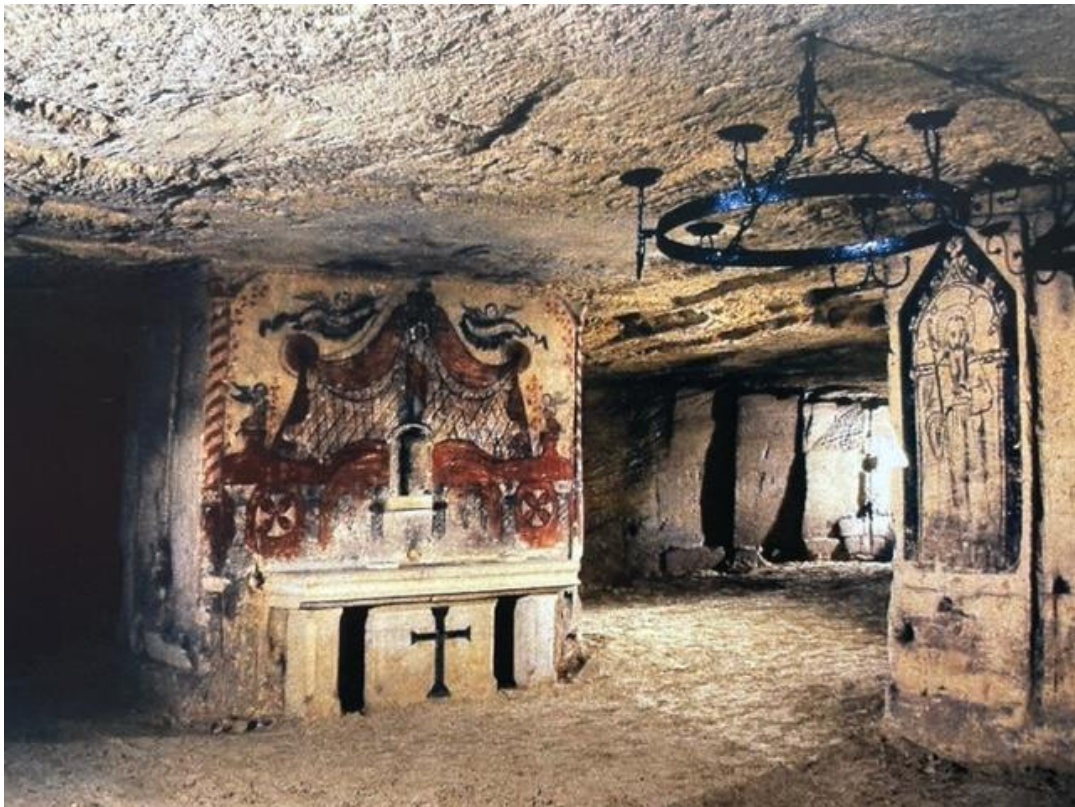

Rechts: kluis in St. Pieter-Maastricht

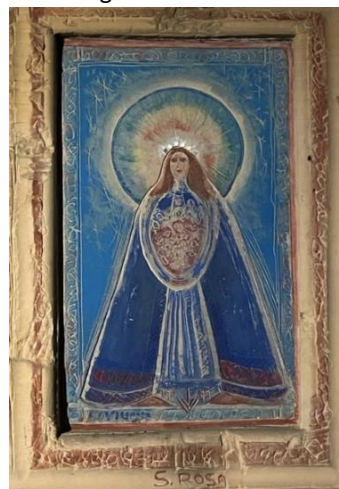
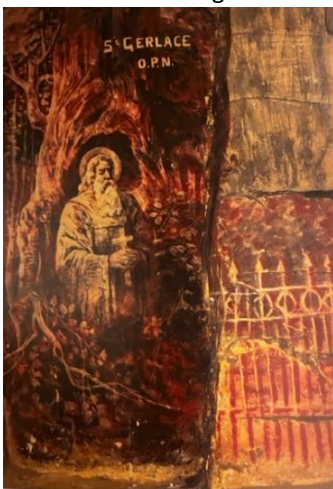
In de levensbeschrijving van Gerlach, de Vita, is niet vermeld dat St. Gerlach (ook) in een grot woonde. Toch troffen we onlangs vermoedelijk een “ondergrondse Gerlach” aan, namelijk een afbeelding van (vermoedelijk) St. Gerlach in de ondergrondse Franse kapel in de Sibbergroeve. Deze schuilkerk werd

in de Franse tijd (1795-1810) gebruikt door priesters die weigerden om de eed van haat aan het koningschap en getrouwheid aan de Franse republiek af te leggen. De priesters zetten in het Geuldal hun werk als zielzorger ondergronds voort in de Franse kapellen in de Sibbergroeve, de Fluweelengrot en de Geulhemergroeve. De gevluchte Luikse bisschop gaf de priesters een volmacht om de H. Mis in een grot te lezen en om daartoe de H. Eucharistie buiten de kerk te bewaren. De kapel in Sibbe is goed bewaard. Op de afbeelding hieronder is het altaar (met tabernakel) te zien en links daarvan de afbeelding van vermoedelijk Gerlach als pelgrimsheilige. Vanuit Sibbe trekken de blokkbrekers van het bedrijf Kleijnen nog regelmatig de Sibbergroeve in om mergel te winnen onder andere voor het zand dat u terug kunt vinden onder het grafmonument van St. Gerlach in de kerk van Houthem en in een zakje kunt meenemen en in een stal ophangen ter bescherming van het vee.

De Sibbergroeve met rechts de "ondergrondse Gerlach" en links het 18^e eeuwse altaar

Vlnr: een andere ondergrondse St. Gerlach in de Fluweelengrot (Valkenburg) en St. Rosa door Irene van Vlijmen (1995), die ook het fresco met mozaïek in de kapel en het ei in de tuin van St. Gerlach maakte, en St. Gerlach (?) in de Sibbergroeve.

Ook de gebouwen van het Norbertinessenklooster in St. Gerlach, tegenwoordig Chateau St. Gerlach, zijn in de 18^e eeuw grotendeels opgetrokken uit mergelblokken die in de ondergrondse groeves in de omgeving van het klooster werden gewonnen. Mergelsteen was in die tijd goedkoper dan baksteen. Het Norbertinessenklooster bezat eigen groeves in Geulhem aan de overzijde van de Geul, waaronder de Kloostergroeve uit 1509. Uit die groeve werden in 1514 ook de mergelblokken gewonnen voor de bouw van de kerk in Oirsbeek, waarover het Norbertinessenklooster al vanaf 1273 het patronaatsrecht had (het recht om een pastoor voor te dragen). De met baksteen en Geulhemse mergel in speklagen ommantelde toren van de kerk van Oirsbeek uit 1514 staat nog steeds fier overeind. In de nabij de Kloostergroeve gelegen Studentengroeve (La Caverne de Geulhem) is een tekst in de mergel gegraveerd over een levering mergelstenen aan de proost van het klooster St. Gerlach. Ook in deze Studentengroeve werd derhalve voor het klooster door lokale blokbrekers mergel gewonnen.

Mocht u nieuwsgierig zijn geworden naar de afbeelding van de ondergrondse Gerlach, dan is er goed nieuws. De Franse kapel in de Sibbergroeve is weliswaar slechts één keer per jaar geopend, maar dat is binnenkort, namelijk op Kerstavond 2023. U kunt er dan met pastoor Dieteren (en 100-200 andere gelovigen) de nachtmis vieren om 23.00 uur (ingang hoek Bergstraat/Lokerstraat) op eenzelfde wijze als mensen uit Sibbe en omgeving in de Franse tijd meer dan 200 jaar geleden deden en kunt zich dan zelf een mening erover vormen of we het met St. Gerlach van doen hebben of met een andere heilige.

KERSTMIS MET ST. GERLACH IN HOUTHEM (II)

Uiteraard bent u ook van harte welkom met Kerstmis in de Gerlachus kerk bij het Heiligdom van St. Gerlach in Houthem. Daar vinden op en rond Kerst de volgende activiteiten plaats:

Zondag 24 December

23:00 uur Hoogmis in Houthem - Nachtmis -

Maandag 25 December

09:30 uur Hoogmis in Houthem

Advent en Kerst in Heiligdom St. Gerlach

4/12 t/m 3/1 Kerststallentoonstelling

1 t/m 24/12 Kerstmarktje in de kruisgang

17/ 12 om 14.30 u Kerstconcert door Houthemse verenigingen

26/ 12 om 15.00 u Kerstconcert georganiseerd door chateau St. Gerlach

VRIENDEN VAN ST. GERLACH STELT KLANKBORDGROEP IN

Al vanaf de oprichting van de Stichting Vrienden van Sint Gerlach heeft het bestuur zich beraden op de vorming van een soort raad van advies. Je wilt als bestuur af en toe wel een klankbord hebben om van gedachten te wisselen over het gevoerde beleid en om nieuwe ideeën te krijgen. We hebben gezocht naar mensen die door hun functie of hun speciale belangstelling voor Sint Gerlach ons van advies zouden kunnen (en willen) dienen. Natuurlijk horen we graag van alle Vrienden van Sint Gerlach wat zij vinden van het beleid onze stichting en krijgen we graag suggesties voor aandachtspunten, maar een structurele overleggroep hiervoor vinden we toch wel passend.

We zijn dan ook blij dat we aantal mensen bereid gevonden hebben om zitting te nemen in een klankbord groep. We stellen ze even aan u voor.

Constantijn Dieteren, pastoor van de Gerlachusparochie in Houthem (en nog van 7 andere parochies), Aurelia Renierkens, voormalig lid van het kerkbestuur van de Gerlachusparochie in Banholt, Wiel Selten, lid van het kerkbestuur in Houthem-Sint Gerlach, Camille Oostwegel, stichter van Château Sint Gerlach en Claar Habets, coördinator van Heiligdom Sint Gerlach in Houthem.

Afgelopen september hebben we voor het eerst een bijeenkomst belegd. Na een 'voorstelrondje' en een korte uiteenzetting van het doel van de klankbordgroep is gesproken over de omvang (ongeveer 65 personen) van de Vriendengroep tot nu toe. We vinden dit een mooi aantal en hopen dat dit nog geleidelijk zal groeien door onze activiteiten. Deze hebben tot nu toe o.a. bestaan uit het organiseren van bijeenkomsten voor de Vrienden en van tentoonstellingen in het Heiligdom van Sint Gerlach.

Het uitbrengen van 5 à 6 nieuwsbrieven per jaar en het in stand houden van een eigen website zorgt dat we onze vrienden goed op de hoogte kunnen houden van onze activiteiten en van relevante informatie kunnen voorzien. Bijdragen van Vrienden zijn echter ook welkom! Deelname aan de jaarlijkse pelgrimstocht naar Maastricht, eind augustus, heeft intussen een vaste plek gekregen in onze kalender, evenals de viering van het octaaf begin januari. Een bijzonder hoogtepunt dit jaar was de voetbedevaart naar Aken tijdens de Heiligdomsvaart aldaar.

Ook werd vooruit gekeken. Daarbij is uitgebreid gesproken over de aanleg van het kruiswegparkje naast het kerkhof. Vanuit de klankbordgroep werd gesuggereerd ook aandacht te hebben voor projecten elders in de wereld, hoewel de stichting zelf niet over middelen beschikt om die te ondersteunen. Als voorbeeld werd genoemd de restauratie van de St. Willibrorduskerk op Curaçao en projecten van de stichting René Graat (MHM), voormalig pastoor van Gerlachus parochie in Banholt, in het bisdom Basankusu in de Democratische Republiek Congo. We zullen daarom in 2024 in onze nieuwsbrieven af en toe onze blik verruimen door projecten elders aan u voor te stellen

Het bestuur van de stichting bestaat tot nu toe uit drie personen. Met name uit het oogpunt van continuïteit zouden we graag aanvulling van een of twee personen krijgen. Lijkt u dat een mooie vrijwilligersbijdrage of kent u iemand die daar geschikt voor zou zijn, laat het ons weten!

***

OCTAAF SINT GERLACH

THEMA: "Doe tèls ouch mèt (jij telt ook mee)"

Alle pelgrims zijn iedere dag van harte welkom.

Vrijdag 5 januari: Opening Octaaf, FEESTDAG ST. GERLACH

- 10.00 uur: **Hoogmis**; celebrant **Mgr. Dr. Helmut Dieser, bisschop van Aken**
Zang: **Kerkelijk Zangkoor St. Caecilia, Houthem-St. Gerlach**
Kinderwoorddienst, met naschilderen van portret St. Gerlach
- 14.00 uur: **Aankomst** pelgrims uit Banholt in Houthem, Gerlachuswandeling.

Zaterdag 6 januari: Driekoningen

- 19.00 uur: **Hoogmis**; celebrant **H. Quaadvlieg, algemeen gedelegeerde Bisdom Roermond**.
Zang: **Orphée Social Singing, Houthem-St. Gerlach**.
Instrumentaal: **Brassband St. Gerlach, Houthem-St. Gerlach**.

Zondag 7 januari:

- 8.00 uur: **H. Mis**; Scouting St. Gerlach (St. Pieter, Maastricht), eigen celebrant.
- 9.30 uur: **Hoogmis**; celebrant **Pater W. van Meijgaarden SSS, Ulestraten**.
Zang: **Dameskoor Cantate, Sittard**.
Erewacht + klaroencorps: **Schutterij St. Martinus, Houthem-St. Gerlach**.
Kinderwoorddienst, met naschilderen van portret St. Gerlach.

Maandag 8 januari: Dag voor religieuzen

- 19.00 uur: **Hoogmis**; celebrant **pastoor-deken P. Bronneberg, Gulpen**.
Zang: **Schola St. Remigius, Schimmert**.

Dinsdag 9 januari: Dag voor Maria-groeperingen

- 10.00 uur: **Hoogmis**; celebrant **pastoor-deken G. Lauvenberg, Susteren**.
Zang: **Gemengd Kerkelijk Zangkoor Suëstra, Susteren**.

Woensdag 10 januari: pelgrims uit Meerssen

- 19.30 uur: **Hoogmis**; celebrant **pastoor T. van Galen, Meerssen**.
Zang: **Parochiëel Koor, Meerssen**.

Donderdag 11 januari: St. Servaas broederschappen en Zij Actief

- 10.00 uur: **Hoogmis**; celebrant **pastoor-deken J. Dautzenberg, Maastricht**.
Zang: **Gemengd Kerkelijk Zangkoor, Berg en Terblijt**.

Vrijdag 12 januari: Sluiting Octaaf

- 19.00 uur: **Hoogmis**; celebrant **R. van Attekum, Rolduc**.
Zang: **Dameskoor Octavia + Kerkelijk Zangkoor St. Cecilia, Eys**.
- 20.00 uur: **Vrijwilligersavond** met lezing in Zaal Via Belgica 2
in Paviljoen Château St. Gerlach.

- Dagelijks:** - Zegening en uitdelen van het Gerlachusbrood.
- Verering van de relikwie van St. Gerlach.

HOUTHEN-ST.GERLACH 2024

TIPS VOOR KOMENDE DONKERE DAGEN

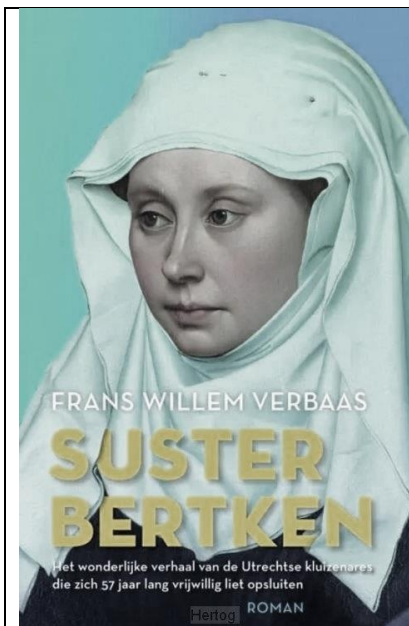
Documentaire “Gerlach, de laatste boer”. What’s in a name? Over een strijdbare boer in de omgeving van Schiphol. In december te zien in filmhuis Lumiere in Maastricht.

Ingesloten tussen oprukkende exponenten van de moderniteit – distributiecentra, snelwegen, multinationals – beweegt Gerlach van Beinum zich in zijn eigen tempo door de seizoenen. Een paar jaar lang wordt hij gevolgd op zijn akkers in Amstelveen, waar hij met hulp van zijn beste vriend Rinus aardappelen, bieten, graan en aardbeien verbouwt, die hij vanuit zijn schuur verkoopt. Tussen de werkzaamheden door is zijn boerenwoning een verzamelpunt voor burens en vrienden, die hun droge humor en levensvreugde met hem delen.

Ondertussen dringt de buitenwereld zich steeds brutaler op, in de vorm van op geld beluste ondernemers, de gemeente, geluidsoverlast van Schiphol, de naburige McDonald’s, een dreigende onteigening en een mislukte oogst door klimaatverandering. Maar Gerlach ploetert voort en blijft weerstand bieden.

Ondanks alles wat op zijn pad komt, helpt Gerlachs relativerende humor hem fier overeind te blijven, Aliona van der Horst en Luuk Bouwman portretteren de onverstoorbare boer met dezelfde toewijding en liefde als waarmee hij zijn land bewerkt. (bron: www.idfa.nl)

Onder: *Suster Bertken*, boek (2023) van Frans Willem Verbaas over de kluizenares Bertken die rond 1500 enkele tientallen jaren in een muurkluis in de Utrechtse Buurkerk leefde. De kluis was niet verwarmd. Ze droeg een grof haren kleed met daar overheen een eenvoudige grijze rok, liep op blote voeten en onthield zich van vlees en zuivel. Vanuit haar kluis kon ze de kerk inkijken en zo deelnemen aan H. Missen en getijdengebeden. Verder hield zij zich bezig met Bijbellezende, gebed, meditatie, studie en handwerk. Via een ander raam hield zij contact met de buitenwereld. Daar kwamen regelmatig mensen langs om haar om raad te vragen. Suster Bertken schreef twee boekjes. Zij was de eerste Nederlandse vrouw van wie teksten in druk verschenen. Suster Bertken was alom bekend en genoot veel aanzien. Ze werd op haar verzoek na haar dood begraven in de kluis en na een verbouwing herbegraven in het Kruiskoor van de Buurkerk.

***